

PARTIZANSKA KNJIGA

Edicija
Tekstopolis
Knjiga 34

Partizanska knjiga

© Srđan Srdić, 2013, 2020.

© Za ovo izdanje Partizanska knjiga, 2020.

Urednik
Ivan Radosavljević

Srđan Srdić

Satori

Kikinda, 2020.

A
A
A
A
A
A
A

HİZA OD
BESİD
CASA
DEGLI
SCRITTORI

Januar 2013. proveo sam u Pazinu, kao dobitnik nagrade *Edo Budiša* i stipendista *Kuće za pisce*. Najveći deo ovog romana napisan je u *Kući*.

U Istri sam upoznao ljude kojima zahvaljujem na gostoprimstvu i pruženoj pažnji.

Davoru Šišoviću, zbog priče o vampiru iz Kringe, Vanesi Begić, Nevenu Ušumoviću i njegovoj porodici, posebno Nastasji, najmlađoj spisateljici na svetu, devojkama iz pazinske biblioteke, publici na čitanjima po Istri. Ljudima koje sam zaboravio, zato što uvek nekog zaboraviš.

Ivi Ciceran, brižnoj domaćici i divnoj sagovornici.

Zahvalio bih i svima onima koji su čitali tekst u nastajanju i brinuli o njemu najmanje onoliko koliko sam i sâm brinuo.

Bardu Zvonku Karanoviću.

Roman posvećujem uspomeni na Edu Budišu, zauvek budnog pisca.

Srđan Srđić

Koan: anegdota iz života starih
učitelja koja postaje osnova
izučavanja zena. *Koan* dovodi u
nedoumicu, a komentar *koanu*
pomoći će onde gde je svaka logika
nemoćna. Sve to da bi um u
neprekidnom kolebanju i kretanju
došao do svojih krajnjih granica, do
ćorsokaka: potom sledi prasak,
satori, prosvetljenje.

Bart

Ćutanje je rečenica.

Liotar

We're no here.

Mogwai

Reč urednika

Glavni junak novog romana Srđana Srdića je čovek izmešten iz psihološke ravnoteže: on oseća nelagodnost u sopstvenoj koži, u porodičnom, profesionalnom i društvenom životu. Međutim, izvor njegovih problema nije psihološki – lične i intimne su samo manifestacije, a izvore treba tražiti u oštećenjima koja je pretrpeo usled dejstva savremene srpske istorije i društvene dinamike. Satori, kratko rečeno, donosi priču o čoveku koji beži iz svog života, polazeći na putovanje koje doživljava kao put samooslobađanja. U toj tački, nameće mi se poređenje sa Hašekovim *Doživljajima dobrog vojnika Švejka*. To je, u najvećoj meri, poređenje po suprotnosti, ali mislim da će korisno poslužiti da vam ukratko predstavim ovaj roman.

Švejk je, sećamo se, čovek savršeno zadovoljan u sopstvenoj koži, a iz ugodne svakodnevice njega izbacuje gruba istorijska sila svetskog rata. U času kad upoznajemo Srdićevog junaka, njega naizgled više ništa ne izbacuje iz koloseka, ali dejstvo istorijske sile već je ranije nastupilo: on se više ne oseća sposobnim da ide tim kolosekom, i izbacuje, reklo bi se, sam sebe. Švejka drži nepoljuljano poverenje u ljudsku dobrotu,

i u intimnom smislu perfektno se prilagođava svakoj situaciji, ma koliko bila neprirodna, neprijatna i nasilna prema slobodi pojedinca. Čak i na kraju romana, kada dopada ratnog zarobljeništva, Švejk uspeva da ostane intimno slobodan, siguran u dobre namere i opšteljudske kvalitete bližnjih. Srđićev junak, naprotiv, neprilagođen je od samog početka, i ostaje takav do kraja. Oseća se nesposobnim da održi kontakt sa bližnjima, nefunkcionalnim u zajednici kojoj pripada, oseća se neslobodnim, a oslobođenje se nada da će pronaći na sasvim paradoksalnom mestu, na mestu koje predstavlja samo oličenje društveno sankcionisane prinude i ukidanja slobode pojedinca, takođe na mestu koje oličava savremenu istorijsku tragediju – u kasarni u kojoj je nekada služio vojni rok.

Poređenje po suprotnosti, međutim, nije jedino čime Švejk može da nam pomogne u razumevanju *Satorija*. Tu su i dve izuzetno važne sličnosti. Hašekov roman o dobrom vojniku Švejkju prevashodno se doživljava kao remek-delo svetske humorističke književnosti, a upravo humor predstavlja aspekt Srđićevog romana koji valja posebno istaći. Znatno naglašenije nego u prethodnim knjigama, Srđić dozvoljava čitaocu da apsurdnost i ćorsokake ovog romanesknog sveta doživi i sa smešne, makar i crnohumorne strane – kada budete čitali Satori, obratite pažnju, recimo, na epizode sa hrčkom, na splavu, u fabrici za preradu životinjskih kostiju, ili na samonametnutu zatvorsku kaznu u kasarni. Na ovaj

način Srđić nam svoj junaka čini bližim, razumljivijim, a njegov svet potpunije ljudskim – jednostavno, olakšava i usmerava čitaočevu empatiju.

Druga veoma važna sličnost je u sledećem: iza maske bezazlenog smeha, Hašek nam je u svom romanu ostavio bogatu i razorno deziluzionirajuću sliku Habzburškog carstva na izdisaju. Analogno tome, Srđić se i u Satoriju potvrđuje kao pronicljiv i nepotkupljiv posmatrač društvene stvarnosti: tokom anabaze ovog junaka, koji paradoksalno oslobođenje traži u okruženju u kojem je prvi put odustao od slobodne volje i individualnosti, pred čitaočevim duhovnim okom postupno se uobličava jedinstvena srđićevska slika savremene Srbije i njenih žrtava.

Ivan Radosavljević (2013)

Na kraju su stihovi. Efrim je zapisao:

Automobil gori i nema vozača.

Stojim s tim stihovima i svom slobodom. Sve ukazuje na to da sam ih nosio sa sobom. Sve vreme su bili tu.

A odvodni kanali zakrčeni hiljadama usamljenih samoubistava

Trajali su.

Dok tamni vetar huči.

Ne znam šta je sve to za mene značilo. Sigurno je postojao razlog kad sam polazio. Verujem da sam imao razlog. Ne znam ko je taj Efrim. Njegova pesma je o mrtvim zastavama. *Bluz mrtvih zastava*. To je dobar naslov. Efrim je pesnik. On kaže

(Ovde je napisao nekoliko stihova o ljudskoj zajednici, ali njih ću prećutati.)

Još je rekao

*Zarobljeni smo u utrobi ove grozomorne mašine,
A mašina je na izdisaju*

i

*Sunce se stropoštalo,
Bilbordi iskošeni,
A zastave mrtve, na vrhovima kopalja.*

(Osećam kako se na ovom mestu zaustavio i promislio.)

Ovako je bilo:

(Efrim je svedok. Sad znam. Postao mi je blizak. Na početku svedočenja govori o majkama i deci. Nisam

to razumeo i odustao sam. Nastaviću dalje. Nastaviću o nebu. To je, izgleda, važno.)

*Veličanstveni horizont u plamenu,
Sav taj izvitopereni metal što štrči u visinu,
Sve umiveno tankom, narandžastom izmaglicom.*

(A onda)

*Rekoh, Poljubi me, ti si divna – i
Ovo su zaista poslednji dani.
Uzela si me za ruku i upali smo u to,
Kao u sanjarenje ili groznicu.*

Priviđenje raskršća. *Dok tamni vetar huči.*
Zatvorim oči i ugledam rojeve automobilskih svetala
na širokim putevima. Otvorim oči i sve je još tu. Ništa.
Vreme je da krenem.

*Jednog jutra smo se probudili i osetili da smo
nešto niže –*

Sigurno je to dolina smrti.